

LESMATERIAAL

WIE NIET WEG IS WORDT GEZIEN

Wat is het?

De muziekvertelvoorstelling is gebaseerd op het boek *Wie niet weg is wordt gezien*, van de Joodse schrijfster Ida Vos. Zij schreef het gelijknamige boek en is moeder van de verteller/violist van deze voorstelling: Bert Vos.

De muziek

Bert Vos speelt samen met zijn band, The Klezmer Society, de muziek bij deze muziekvertelvoorstelling. Deze muziek heet klezmermuziek. Joodse muziek, zoals het vroeger in het oude Oost-Europa werd gespeeld.

Het verhaal

“Toen ik zes was, kreeg ik van mijn ouders een heel klein viooltje. Toen ik zeven was, wist ik al dat mijn moeder iets had meegemaakt dat zó groot was, dat ik er geen vragen over mocht stellen. Toen ik dertien was, kreeg ik van mijn moeder Ida Vos een stapel papier. Het was een manuscript en ik was de eerste lezer. “Hierin staan alle antwoorden”, zei ze. Ik las het in één nacht uit.”

Beste docent,

Binnenkort gaat u met uw leerlingen naar de voorstelling *Wie niet weg is wordt gezien*. De voorstelling levert meestal veel vragen en reacties van leerlingen op. Dit lesmateriaal begeleidt u met de voorbereiding op de voorstelling en ook met het terugkijken en verwerken er van.

In les 1 bereidt u de leerlingen voor op het bezoek aan de voorstelling. Hoe gedraag je je, wat mag wel en wat mag niet? Wat kan je verwachten? Les 2 is de voorstelling zelf. In les 3 krijgen de leerlingen tijd om samen terug te kijken op de voorstelling. We maken nadrukkelijk ruimte voor het persoonlijke verhaal en voor het hier en nu. Optioneel en heel bijzonder: een complete Escape the Classroom Burgerschap/ Durferschap!

Ida Vos

De Rijswijkse schrijfster Ida Vos (1931-2006) is de moeder van violist en verteller Bert Vos. Als Joods meisje maakte ze zelf de Tweede Wereldoorlog mee. Na de oorlog schreef ze vele jeugdboeken die allemaal te maken hebben met haar ervaringen in de Tweede Wereldoorlog. Het meest bekende en bekroonde boek is "Wie niet weg is wordt gezien" dat dit jaar voor de zevende keer is herdrukt. Na het uitkomen van dit boek begon Ida Vos met het geven van gastlessen op basisscholen in Nederland en Duitsland. Zelf noemde ze het liever geen lessen, maar gesprekken, omdat er altijd veel ruimte was voor het verhaal en reacties van de leerlingen zelf. Bert Vos zet deze traditie nu voort.

Met de eerder ontwikkelde schoolvoorstellingen Het koffertje van Ida Vos en Dansen op de brug van Avignon reist Bert ook met zijn The Klezmer Society langs scholen om het verhaal van Ida Vos te vertellen. Deze voorstellingen zullen dit jaar voor de 200e keer gespeeld worden. Al meer dan 16.000 leerlingen kwamen zo in aanraking met dit belangrijke verhaal!

De voorstelling

In deze nieuwe voorstelling vertelt violist Bert Vos samen met zijn band The Klezmer Society het verhaal Wie niet weg is wordt gezien. Het is geschreven door Bert's moeder, de Joodse schrijfster Ida Vos. Dit populaire en bekroonde jeugdboek belicht de Tweede Wereldoorlog op een begrijpelijke en heel persoonlijke manier. De voorstelling is gebaseerd op werkelijk gebeurde gebeurtenissen en wordt verteld vanuit Berts eigen beleving. Niet alleen de oorlog zelf, maar ook de tijd er na wordt op een indringende manier belicht. Hoe voelt het als je ouders een oorlog hebben meegemaakt? Hoe voelt het als je moeder opeens wordt opgenomen, omdat ze niet meer verder kan? Maar ook: hoe voelt de bevrijding? En hoe kan een mens zichzelf bevrijden door te schrijven?

Aan het einde van de voorstelling is er gelegenheid om tijdens de 'talkshow' meteen na te praten met leerlingen en artiesten.

The Klezmer Society bestaat voor deze voorstelling uit 3 musici, waaronder de verteller Bert Vos. De instrumenten die te horen zullen zijn: violen, accordeon en mondharmonica. Ook zal er worden gezongen. De muziekstukken in Wie niet weg is wordt gezien zijn grotendeels speciaal voor deze voorstelling geschreven.

De voorstelling gaat uit van het persoonlijke verhaal. Oorlogen zijn zo groot en veelomvattend, dat het vaak moeilijk is om een ingang te vinden om het verhaal niet alleen begrijpelijk, maar ook invoelbaar te maken. De makers van deze voorstelling maken het verhaal van de Tweede Wereldoorlog zo klein en persoonlijk, dat het onbegrijpelijke toch invoelbaar wordt.

Verteller en violist Bert Vos

Gedichten van Ida Vos

aardrijkskunde

zij had een onvoldoende
voor aardrijkskunde
die laatste dag
maar wist een week later
precies waar Treblinka lag
héél even maar

rekenles

iedere morgen was het
in de klas
gemakkelijker
te weten
wie slachtoffer of
leerling was

Les 1, voor de voorstelling

- OPDRACHT 1: filmpje (20 minuten)

Om een goed begrip te krijgen van de situatie van de Joodse bevolking tijdens de Tweede Wereldoorlog, raden we u aan om samen met de leerlingen te kijken naar aflevering 6 van de serie **13 in de oorlog**. Hier is de [directe link](#). U kunt ook naar 13indeoorlog.ntr.nl gaan en dan aflevering 6 kiezen. Het is belangrijk om vooraf aan de leerlingen te vertellen dat dit het onderwerp is waar de voorstelling over gaat en dat er meteen na het kijken een opdracht volgt.

- OPDRACHT 2: woordenwolk

De leerlingen krijgen een blaadje en een pen. Ze tekenen een grote wolk en schrijven in de wolk 10 woorden die te maken hebben met het filmpje dat ze zojuist zagen. Het hoeven geen praktische dingen te zijn, het mogen ook gevoelens zijn (angst/gepest worden/enz.) Na het schrijven kiest elk kind 1 woord om aan de groep te presenteren. Dit kan steeds per kind voor de klas, of zittend in een kring.

- OPDRACHT 3: apart rollenspel

In dit rollenspel gaan we in op het apart zetten van mensen. De leerlingen zitten in de normale opstelling aan tafels. De docent noemt steeds 'triggers' op waarna alle leerlingen die daar aan voldoen apart moeten staan. Het liefst op de gang als dat mogelijk is. Elke keer als een trigger is genoemd die op jou van toepassing is, moet je op de gang. Voorbeelden: iedereen met een bril/spijkerbroek/bruin haar/krullen/enz. moet apart. Of: iedereen die op vakantie in Frankrijk/Italië/Duitsland/enz. is geweest deze zomer moet apart. Of: Iedereen die fietst naar school/iedereen die het C zwemdiploma heeft/iedereen die Netflix heeft/enz. Noem uiteraard algemene en niet-gevoelige kenmerken. Als extra opdracht kan er doodse stilte worden gevraagd aan iedereen die apart komt te staan. Na elke trigger keert iedereen terug en volgt er een nieuwe ronde.

Tussen de regels

Het zou fijn als u de regels hiernaast kunt bespreken en kunt hanteren. Het zal uiteindelijk voor iedereen een prettigere voorstelling opleveren als dit lukt. Uiteraard is het normaal en zelfs wenselijk dat de kinderen meeleven met de voorstelling. De muziek nodigt uit tot bewegen en reageren en de artiesten moedigen dit aan. Ook reageren leerlingen soms sterk op gebeurtenissen tijdens de voorstelling. Ook dit is alleen maar fijn.

Het bezoek aan de voorstelling moet ook een uitje zijn, iets bijzonders. Elke leerling moet zich van harte welkom voelen. Het is daarom belangrijk dat elke leerling voldoende plaats heeft om te zitten op een eigen stoel of bank. U zult hopelijk begrijpen dat zitten op de grond geen goed signaal afgeeft aan de leerlingen.

Indien er ouders meegaan om de leerlingen tijdens de reis te begeleiden, dan zijn ze van harte welkom om de voorstelling bij te wonen. Voor de ouders gelden dezelfde regels als voor de leerlingen...

Les 2, tijdens de voorstelling

De artiesten vragen aan de docenten om de volgende regels over theaterbezoek met de leerlingen door te nemen.

- Jassen in de garderobe

Hang jassen, sjaals en petten buiten de zaal in de garderobe.

- Vóór de voorstelling naar het toilet

Tijdens de voorstelling kun je de zaal niet zomaar uit lopen.

Lopende bezoekers verstoren de aandacht van zowel de artiesten als het andere publiek.

- Telefoon

Bliepjes en piepjes halen de artiest en het publiek uit hun concentratie. Dus zet je mobieltje uit. Check even voor je naar binnen gaat of je mobieltje écht uitstaat.

- Foto's

Ook al vind je de voorstelling erg mooi en wil je dat aan iedereen thuis laten zien, foto's en video's maken mag niet. Flitsen is vervelend voor de artiest en voor de andere leerlingen.

- Eten en drinken

Je mag niet eten, drinken of snoepen tijdens een voorstelling. Geritsel van papiertjes en kauwende monden zijn storend voor de artiest en je medeleerlingen.

- Ssst...

Ook kwebbelkousen storen de artiest en je buurvrouw/man. Natuurlijk mag je wel reageren op gebeurtenissen in de voorstelling: lachen, een traantje wegpinken of griezelen als je iets spannend vindt. Tijdens de muziek mag je klappen, zingen en wie weet wel dansen ...

Verder gaan?

-Indien u of individuele leerlingen nog meer willen met dit thema, dan kunt u o.a. terecht bij:

<http://www.annefrank.org/nl/Educatie/>

<https://www.tweedewereldoorlog.nl>

<https://jck.nl/nl/nhm>

<https://jck.nl/nl/locatie/hollandsche-schouwburg>

www.hetkoffertjevanidavos.nl

-De boeken van Ida Vos zijn verkrijgbaar in de bibliotheek en de herdruk van 'Wie niet weg is wordt gezien' is ook in de boekhandel te koop.

-Dit lesmateriaal is ontwikkeld door Bert Vos i.s.m. Het Verteltheater, Stichting Shtetl en docentenbijscholing.nl

Theaterbureau

Het Verteltheater

Bouwstraat 55

3572 SP Utrecht

030-2723022

www.verteltheater.nl

-Als u meer wilt weten over The Klezmer Society

www.joodsemuziek.nl

Les 3, na de voorstelling

- OPDRACHT 1: Napraten 1 (toen)

Een gericht nagesprek in de kring. De docent stelt gerichte vragen. Het gaat niet zozeer om een oordeel over de voorstelling (ik vond het leuk/stom), maar meer over hoe de voorstelling aankwam bij de leerlingen. Hopelijk ontstaat er een goed gesprek.

De volgende vragen kunnen hier bij aan bod komen: welk moment trof of raakte je het meest? Wat vond je spannend? Waren er ook dingen waar je door deze voorstelling achter bent gekomen, die je nog niet wist? Ook specifieke vragen komen aan bod: waarom werd Ida Vos opgenomen in een soort ziekenhuis? (ze kon niet meer tegen de herinneringen) Waarom zou Bert dit verhaal an jullie verteld hebben? (omdat onrecht en oorlog helaas nog steeds actueel zijn)

- OPDRACHT 2: Escape the Classroom (nu)

Met een ferme stap belanden we in het nu. Ook nu staan burgerrechten onder druk. Ook nu zijn gelijke rechten voor iedereen niet vanzelfsprekend. Met het spel Burgerschap/ Durferschap dat is ontwikkeld door docentenbijscholing.nl, worden leerlingen hier op een speelse manier mee geconfronteerd. Het spel nodigt uit tot nadenken, samenwerken en op een activerende manier met deze thema's bezig zijn. U kunt het spelmateriaal en de docentenhandleiding [hier downloaden](#).

- OPDRACHT 3: Napraten 2 (nu)

Helaas komen pesten en discriminatie nog altijd voor, ook in de omgeving van de leerlingen. Tijd voor het laatste nagesprek.

Worden er nu nog mensen buitengesloten? Heb je er zelf wel eens mee te maken gehad? Worden er mensen buiten gesloten, vanwege hun afkomst? Wat zou je er tegen kunnen doen? Ken jij foute moppen over anderen? Kunnen moppen kwetsen of zijn ze grappig?